

Najczęściej zadawane pytania dotyczące Programu STOP SMOG – programu wynikającego z ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz.U. z 2019 r. poz. 51, dalej jako ustawa”)

1. Gdzie znajdują się szczegółowe informacje o Programie STOP SMOG?

Treść ustawy, wraz z wzorami dokumentów aplikacyjnych i materiałami dodatkowymi, znajduje się na stronie <https://www.gov.pl/web/rozwój-praca-technologia/stop-smog>.

Zachęcamy także do zadawania dodatkowych pytań w Ministerstwie, w Departamencie Gospodarki Niskoemisyjnej (zbiorczy e-mail: termomodernizacja@mr.gov.pl) – osoby do kontaktu:

- Marcin Jaczewski – główny specjalista, tel. 22 411 92 49, e-mail: Marcin.Jaczewski@mr.gov.pl,
- Przemysław Hofman – z-ca dyrektora departamentu, tel. 22 411 94 95, e-mail: Przemyslaw.Hofman@mr.gov.pl

2. Kto może wnioskować o objęcie Programem STOP SMOG?

Wnioski o współfinansowanie w ramach Programu mogą składać, zgodnie z ustawą, wyłącznie gminy.

3. Jakie gminy są objęte Programem?

Program adresowany jest do wszystkich gmin mających problem z jakością powietrza na swoim terenie, co może być potwierdzone i udokumentowane np. wynikami pomiarów GIOŚ/WIOŚ lub obecnością na liście WHO najbardziej zanieczyszczonych miast UE. W sposób szczególny adresowany jest do gmin do 100 000 mieszkańców (wtedy udział gminy w finansowaniu kosztów przedsięwzięć realizowanych w ramach porozumienia wynosi 30%). W przypadku większych gmin/miast, poziom wkładu finansowego gminy będzie określony w sposób indywidualny dla każdego przypadku, uwzględniając m.in. potrzeby gminy/miasta, liczbę mieszkańców, zaawansowanie w realizacji lokalnych projektów antysmogowych itp.

4. Czy będzie możliwa realizacja porozumienia w ramach Programu w formule partnerstwa wielu gmin?

Porozumienia są podpisywane indywidualnie z konkretną gminą. Nie ma możliwości wnioskowania i podpisywania jednego porozumienia z kilkoma gminami. Nie wyklucza to jednak możliwości współpracy gmin na poziomie przygotowywania wniosku o współfinansowanie, przygotowania i realizacji porozumienia, np. w zakresie realizacji wspólnych zamówień publicznych, w tym wyboru wspólnego wykonawcy robót budowlanych czy zakontraktowania wspólnego doradcy energetycznego. W takich przypadkach konieczne byłoby jednak rozdzielenie takich kosztów i dokumentowanie rozliczeń przy każdym z porozumień z osobna.

5. Czy procedura naboru wniosków o współfinansowanie zakłada jakiś tryb konkursowy?

Składanie wniosków odbywa się obecnie w trybie ciągłym, do wyczerpania środków określonych w ustawie stanowiącej bazę dla Programu STOP SMOG. Obecnie nie planuje się uruchamiania ograniczonych czasowo naborów. Nie planuje się uruchamiania konkursów, wnioski o współfinansowanie podlegają ocenie w Ministerstwie Rozwoju, Pracy i Technologii (Departament Gospodarki Niskoemisyjnej) zaraz po ich wpłynięciu, a ewentualna decyzja o współfinansowaniu nie jest obecnie uzależniona od jakiegokolwiek rankingu lub wyniku postępowania konkursowego. W przypadku gdy wnioski są wypełnione i uzasadnione przez gminę oraz są kompletne i zgodne z wymaganiami zawartymi w ustawie, podlegają rozpatrzeniu na podstawie danych zawartych we wniosku. W przypadku pozytywnej decyzji, podpisywane jest porozumienie o współfinansowaniu.

6. Jak długo trwa ocena wniosku o współfinansowanie?

Weryfikacja wniosku przez MRPiT, zgodnie z ustawą, może trwać maksymalnie do 30 dni, jednakże obecnie proces ten trwa od kilku do kilkunastu dni na każdą z kolejnych wersji wniosku.

7. Jakie dokumenty należy złożyć, aby ubiegać się o środki w ramach Programu?

Podstawowym dokumentem jest wypełniony i podpisany przez umocowanego przedstawiciela władz gminy wniosek o współfinansowanie, dostępny na stronie:

<https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologia/stop-smog>

Obowiązkowymi załącznikami do wniosku, bez których wniosek nie zostanie pozytywnie rozpatrzony, są:

1) gminny program niskoemisyjny (GPN) uchwalony przez radę gminy. GPN zawiera opis planowanych działań mających na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń i poprawę jakości powietrza w gminie, zgodnych z programem ochrony powietrza, o którym mowa w art. 91 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, uwzględniający w szczególności:

- a. planowane:
 - i. rodzaje przedsięwzięć niskoemisyjnych,
 - ii. przyłączenia do sieci ciepłowniczej lub gazowej, niebędące przedsięwzięciami niskoemisyjnymi,
- b. obszar, na którym będą realizowane przedsięwzięcia lub przyłączenia, o których mowa w lit. a,
- c. proponowane instrumenty wsparcia dla mieszkańców gminy,
- d. działania edukacyjne, informacyjne i promocyjne.

Przykładowy GPN gminy Skawina, która podpisała porozumienie z MRPiT, został umieszczony na stronie <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologia/stop-smog>

2) Planowany harmonogram rzeczowo-finansowy (HRF) realizacji porozumienia, który po finalnym uszczegółowieniu będzie załącznikiem do porozumienia pomiędzy MRPiT a gminą. W HRF wykazuje się poszczególne zadania w ujęciu finansowym i terminowym (w podziale na kwartały). Wzór HRF znajduje się na stronie <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologia/stop-smog>.

8. Jakie wskaźniki musi osiągnąć gmina realizująca porozumienie w ramach Programu?

Poniżej przedstawione są wymagane efekty realizacji przez gminę przedsięwzięć niskoemisyjnych w ramach poszczególnych porozumień:

- wymiana lub likwidacja urządzeń lub systemów grzewczych lub systemów podgrzewających wodę, o których mowa w art. 2 pkt 1b lit. a i b, musi nastąpić w nie mniej niż 80% budynków mieszkalnych jednorodzinnych objętych porozumieniem. W pozostałych maksymalnie 20% budynków (tam gdzie funkcjonuje źródło ogrzewania zgodne ze standardem niskoemisyjnym lub budynek jest podłączony do sieci ciepłowniczej/gazowej na potrzeby ogrzewania) przedsięwzięcie niskoemisyjne może polegać na termomodernizacji bez wymiany lub likwidacji źródła ciepła;
- zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło grzewcze liczone łącznie dla wszystkich przedsięwzięć niskoemisyjnych objętych porozumieniem musi wynieść nie mniej niż 50% energii finalnej w rozumieniu art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. poz. 831, z 2018 r. poz. 650 oraz z 2019 r. poz. 51);
- Każde nowe instalowane nowe źródła ciepła musi spełniać określone w ustawie standardy niskoemisyjne.

Oprócz wyżej wspomnianych wskaźników, gmina, wnioskując o współfinansowanie do Programu, musi zgłosić w pojedynczym wniosku min. 2%, a maks. 12% budynków jednorodzinnych w gminie.

9. Czy beneficjent końcowy musi zrealizować jakieś wskaźniki dot. efektywności energetycznej?

Beneficjent końcowy nie ma obowiązkowych wskaźników do osiągnięcia, ponieważ podmiotem odpowiedzialnym za właściwy dobór rozwiązania oraz realizację przedsięwzięć niskoemisyjnych jest gmina. Jest on natomiast zobowiązany przez okres 10 lat po realizacji inwestycji do jej utrzymywania i właściwej eksploatacji. W tym zakresie gmina jest zobowiązana do przeprowadzenia u beneficjenta końcowego, minimum raz w roku, kontroli stosowania się beneficjenta do wymagań nałożonych ustawą i ew. dodatkowymi warunkami gminy i przedstawiania w tym zakresie sprawozdania do MR.

10. Jakich podstawowych zasad beneficjent końcowy musi przestrzegać związanych z zamontowaną instalacją?

Beneficjent końcowy, w ciągu 10 lat od daty zakończenia realizacji porozumienia w budynku, nie może:

- stosować jakichkolwiek dodatkowych urządzeń grzewczych na paliwo stałe niespełniających standardów niskoemisyjnych;
- bez zgody gminy wyrażonej w związku z zaistniałymi uwarunkowaniami technicznymi, usuwać urządzeń, systemów, instalacji lub innych elementów, będących przedmiotem przedsięwzięcia niskoemisyjnego;
- spalać odpadów w urządzeniach lub systemach grzewczych będących przedmiotem przedsięwzięcia niskoemisyjnego;
- eksploatować urządzeń lub systemów grzewczych będących przedmiotem przedsięwzięcia niskoemisyjnego niezgodnie z instrukcją obsługi.

Ponadto przewody kominowe, do których są podłączone urządzenia lub systemy będące przedmiotem przedsięwzięcia niskoemisyjnego, muszą być czyszczone przez osoby posiadające uprawnienia kominarskie, w terminach określonych w przepisach o ochronie przeciwpożarowej oraz w przepisach techniczno-budowlanych.

W przypadku naruszenie jednego z ww. obowiązków/warunków beneficjent zwraca gminie 100% kosztów realizacji przedsięwzięcia niskoemisyjnego poniesionych przez gminę i Fundusz.

11. W jakim okresie gmina musi wykorzystać otrzymane środki Programu?

Porozumienie zawierane jest na okres 3 lat i w tym okresie gmina musi wydatkować otrzymane środki.

12. Jakie rodzaje paliw/technologii są dopuszczone do wykorzystania przy realizacji Programu?

Możliwe do zastosowania są wszystkie technologie dot. instalacji wytwarzających ciepło oraz paliwa dopuszczone obowiązującymi przepisami prawa, w tym kotły na paliwa stałe spełniające standardy niskoemisyjne wskazane w ustawie. Jednakże gminy muszą brać pod uwagę uwarunkowania Programu oraz poziom i wysokość dofinansowania – średni koszt realizacji przedsięwzięcia niskoemisyjnego w jednym budynku mieszkalnym jednorodzinnym, a w przypadku budynku mieszkalnego jednorodzinnego o dwóch lokalach – w jednym lokalu, bez udziału własnego beneficjenta, nie może przekroczyć kwoty 53 000 zł.

13. Jakie standardy muszą spełnić urządzenia montowane w ramach Programu?

Urządzenia lub systemy grzewcze ogrzewające budynki mieszkalne jednorodzinne lub urządzenia lub systemy podgrzewające wodę użytkową w tych budynkach muszą spełniać wymagania wynikające z:

- a. rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1188 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń (Dz. Urz. UE L 193 z 21.07.2015, str. 76, z późn. zm.1)),
- b. rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1189 z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla kotłów na paliwo stałe (Dz. Urz. UE L 193 z 21.07.2015, str. 100, z późn. zm.2)),
- c. innych obowiązujących przepisów, w tym aktów prawa miejscowego.

14. Z kim gmina podpisuje umowę o dofinansowanie, kto będzie partnerem gminy jako jednostka rozliczeniowa?

Porozumienie jest zawierane pomiędzy gminą a Ministerstwem. Również do Ministerstwa gmina składa wszelkie niezbędne dokumenty związane z rozliczeniem. Środki są wypłacane gminie przez Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) ze środków zgromadzonych w Funduszu Termomodernizacji i Remontów (FTiR).

15. Czy gmina może przewidzieć wkład własny beneficjenta? Jeśli tak, to czy może on być różnicowany np. na podstawie wybranych kryteriów?

Udział własny beneficjenta końcowego został określony w ustawie na poziomie maksymalnym w wysokości 10%. Różnicowanie wkładu własnego wymaganego od beneficjentów końcowych do dozwolonego w ustawie poziomu 10% jest możliwe poprzez ujęcie tej kwestii w stosownej uchwale rady gminy, jednakże przy spełnieniu wszystkich uwarunkowań wynikających z ustawy. Środki pochodzące z wkładu własnego nie wchodziły w zakres budżetu pokrywającego koszty realizacji porozumienia pomiędzy

MRPiT a gminą, i z tego tytułu nie obniżają kwoty zaangażowania stron porozumienia – decyzja gminy o nałożeniu na beneficjentów obowiązku wniesienia wkładu własnego nie obniża więc wartości wkładu gminy, lecz podnosi sumę środków na realizację Programu STOP SMOG w danej gminie.

16. Czy wydatki związane z zarządzaniem programem czy podnoszeniem świadomości są kwalifikowalne?

Tak, inne koszty związane z przedsięwzięciem niskoemisyjnym, w tym koszty związane z zapewnieniem beneficjentom dostępu do usług doradztwa energetycznego są kwalifikowalne, jednakże nie mogą być wyższe niż 5% kosztów realizacji porozumienia.

17. Czy gmina może zlecać część zadań innym podmiotom?

Gmina może zlecić wybrany zakres realizacji porozumienia podmiotowi zewnętrznemu (w tym nie tylko kwestie związane z prowadzeniem robót budowlanych, ale także kwestie zarządzania, kontroli czy nadzoru). Jednak końcową odpowiedzialność za rozliczenie efektów i kosztów porozumienia spoczywa na gminie, jako stronie porozumienia.

18. Czy gmina w trakcie realizacji Programu może wnioskować o kolejne dofinansowanie?

Tak, gmina może wnioskować wielokrotnie, aż do wyczerpania maksymalnego 12% limitu budynków jednorodzinnych mogących być objętym Programem na terenie jednej gminy. Jeden wniosek musi obejmować min. 2% budynków jednorodzinnych na terenie gminy.

19. W jakiej formie są wypłacane gminie środki w ramach Programu?

Środki funduszu są wypłacane gminie na podstawie harmonogramu wypłat w ujęciu kwartalnym, załączonego do porozumienia. W celu rozliczenia środków funduszu, gmina składa sprawozdania roczne. W terminie 30 dni od dnia otrzymania sprawozdania rocznego, Ministerstwo weryfikuje je i zatwierdza. Wypłata pierwszej transzy w kolejnym roku realizacji porozumienia następuje w terminie 10 dni roboczych liczonych od tego zatwierdzenia.

20. Na czym polega odpowiedzialność gminy z tytułu utrzymania efektów?

W celu utrzymania efektów przedsięwzięć niskoemisyjnych gmina, przez okres 10 lat od daty zakończenia realizacji Porozumienia:

- a. weryfikuje co najmniej raz w roku przestrzeganie warunków umowy, o której mowa w art. 11d ust. 2 ustawy, oraz warunków, o których mowa w art. 11f ust. 3 ustawy;
- b. zapewnia beneficjentom usługi doradztwa energetycznego;
- c. może, ze środków własnych, zapewnić na rzecz beneficjentów dodatkowe usługi wsparcia w szczególności w zakresie utrzymania efektów rzeczowych przedsięwzięć niskoemisyjnych realizowanych w ramach Porozumienia.

Gmina zobowiązuje się do wykonywania kontroli przestrzegania przez beneficjentów warunków, o których mowa w art. 11f ust. 1 i 3 ustawy, jak również egzekwowania zwrotu kosztów realizacji przedsięwzięcia od beneficjentów, na zasadach określonych

w umowach z beneficjentami oraz w regulaminie realizacji przedsięwzięć niskoemisyjnych, o którym mowa w art. 11d ust. 8 ustawy.

Ponadto gmina zobowiązana jest do przedkładania Ministrowi przez okres 10 lat od daty zakończenia realizacji porozumienia raportów rocznych z utrzymania efektów trwałości przedsięwzięć niskoemisyjnych realizowanych w ramach porozumienia zawierających informacje o przestrzeganiu przez beneficjentów warunków umów, o których mowa w art. 11d ust. 2 ustawy, warunków, o których mowa w art. 11f ust. 3 ustawy, oraz działań gminy w zakresie realizacji art. 11e ust. 3 ustawy.

21. Biorąc pod uwagę, że w przypadku każdego porozumienia dojdzie do zmiany liczby poszczególnych rodzajów przedsięwzięć, czy nie zasadnym byłoby określenie liczby przedsięwzięć bez rozbicia na „rodzaje” tych przedsięwzięć?

Gmina chcąc ubiegać się o współfinansowanie przedsięwzięć niskoemisyjnych jest zobligowana do przedłożenia, wraz z wnioskiem, m.in. Gminnego Programu Niskoemisyjnego, o którym mowa w art. 11b ust.1 ustawy. Zgodnie z założeniami ustawy, GPN musi być zgodny z planem lub założeniami zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe oraz być oparty o wstępną inwentaryzację budynków mieszkalnych jednorodzinnych i stanu istniejących urządzeń lub systemów grzewczych. W związku z tym, już na etapie składania wniosku, gmina powinna posiadać wstępną informację odnośnie możliwości przyłączenia poszczególnych budynków mieszkalnych jednorodzinnych do sieci gazowej lub ciepłowniczej oraz będzie musiała wykazać szacowaną liczbę budynków, w których zostaną wykonane prace z zakresu tych, które zostały określone w art. 2 pkt 1b lit. a-c ustawy.

W przypadku konieczności zmian w porozumieniu, Ministerstwo dopuszcza taką możliwość.

22. Z jakich programów gmina może ubiegać się o pozyskanie środków zewnętrznych na zapewnienie wkładu własnego?

Co do zasady, gmina może w dowolny sposób utworzyć montaż finansowy wkładu własnego. W przypadku gmin poniżej 100 000 mieszkańców, zgodnie z art. 11c ust.1 pkt 5 *gmina zobowiąże się do zabezpieczenia w swoim budżecie środków finansowych pochodzących z dochodów własnych lub ze środków, o których mowa w art.5 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (...), których suma stanowi 30% kosztów realizacji porozumienia, a w przypadku miast, których liczba mieszkańców przekracza 100 000 – więcej niż 30% kosztów realizacji porozumienia”.*

W związku z tym gmina może m.in.:

- a. pozyskać środki finansowe z Urzędu Marszałkowskiego województwa na obszarze, którego znajduje się gmina, np. z odpowiedniego działania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego;
- b. pozyskać środki finansowe z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej właściwego do lokalizacji gminy.